Tradycje antyczne i biblijne

dr Krzysztof Gajewski

Psalmy Dawida

Psalmy Dawida

Dawid

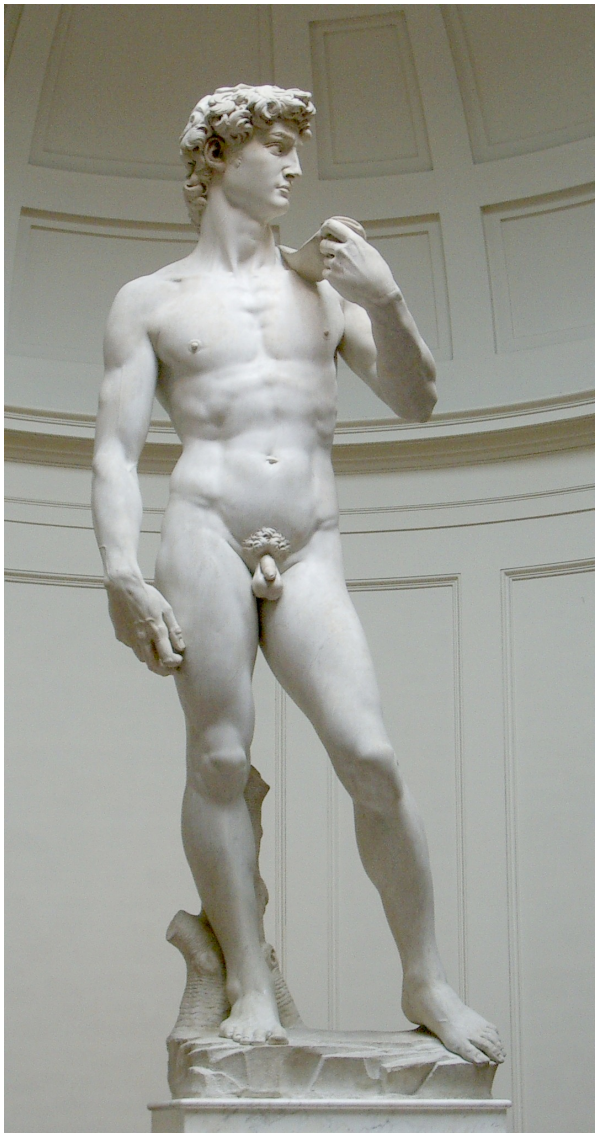

- Dawid (hebr. „ukochany [przez Boga]”)
- Drugi król zjednoczonego Izraela (XI/X w. pne.)
- Przeniósł stolicę z Hebronu od Jerozolimy
- Uznawany za autora 73 psalmów
- Z rodu Dawida wywodził się Chrystus
- Żródła: 1-2 Sm, 1 Krl, 1 Krn
- Michał Anioł

Dawid

- Andrea del Verrocchio (1435–1488)
- Joseph Heller, „Bóg Wie" (1984)
- Bruce Beresford, „Król Dawid" (1986) (Richard Gere)
- Leonard Cohen, „Hallelujah"
- Sting, „Mad About You"

Drzewo Jessego

- I wyrośnie różdżka z pnia Jessego,
  wypuści się odrośl z jego korzeni.
  I spocznie na niej Duch Pański,
  duch mądrości i rozumu,
  duch rady i męstwa,
  duch wiedzy i bojaźni Pańskiej (Iz 11,1).
- Wit Stwosz, Kościół Mariacki w Krakowie

Dawid – pasterz owiec

- „był on rudy, miał piękne oczy i pociągający wygląd" (1 Sm 16,12)
- „Saul wyprawił posłańców do Jessego, by powiedzieli: «Przyślij mi twego syna, Dawida, który jest przy owcach»" (1 Sm 16,19)
- Elizabeth Jane Gardner (1837–1922)

Dawid i Saul

- „A kiedy zły duch zesłany przez Boga napadał na Saula, brał Dawid cytrę i grał. Wtedy Saul doznawał ulgi, czuł się lepiej, a zły duch odstępował od niego." (1 Sm 16,23)
- Rembrandt, 1656

Dawid i Goliat

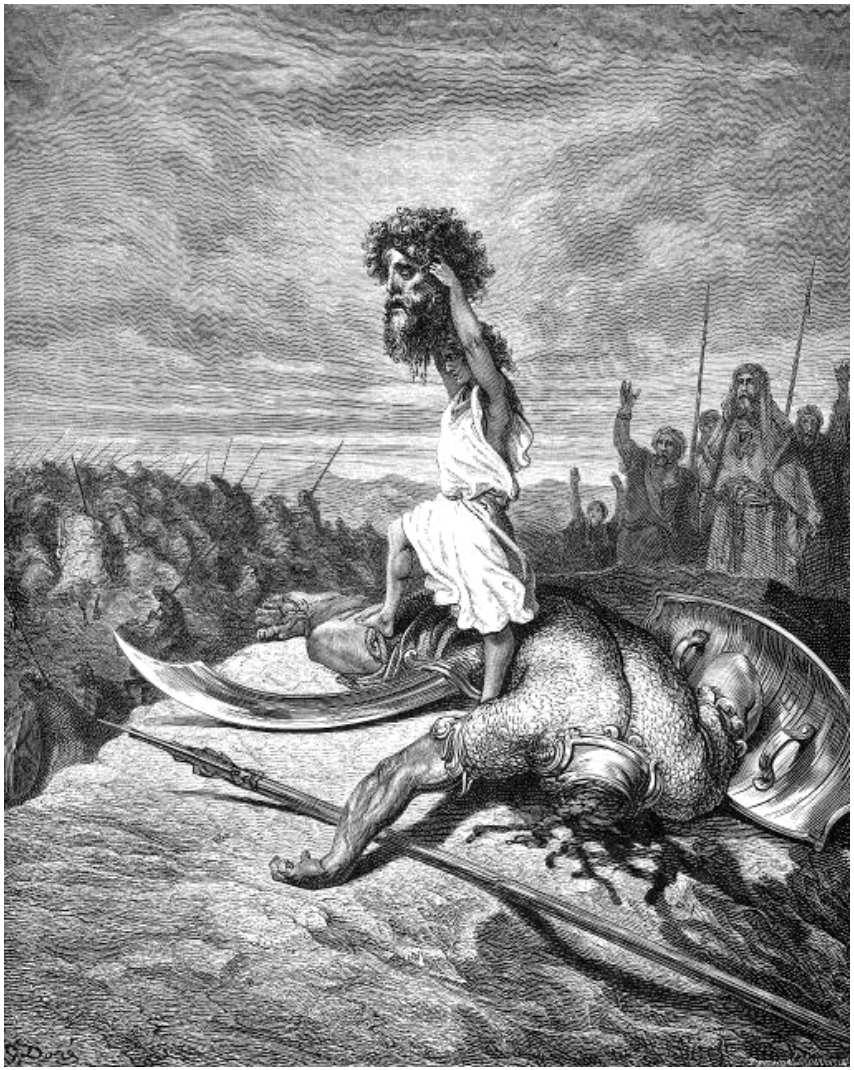

- „Sięgnął Dawid do torby pasterskiej i wyjąwszy z niej kamień, wypuścił go z procy, trafiając Filistyna w czoło, tak że kamień utkwił w czole i Filistyn upadł twarzą na ziemię.(...) Dawid podbiegł i stanął nad Filistynem, chwycił jego miecz, i dobywszy z pochwy, dobił go; odrąbał mu głowę" (1 Sm 17, 49-51)
- Gustave Doré (1832–1883)

Dawid, Batszeba i Uriasz

- Pewnego wieczora Dawid, podniósłszy się z posłania i chodząc po tarasie swego królewskiego pałacu, zobaczył z tarasu kąpiącą się kobietę. Kobieta była bardzo piękna." (2 Sm 11,2)
- Psalm 51 (50) — skrucha Dawida po uwiedzeniu Batszeby i usunięciu Uriasza.
- Uznawany za autora 73 psalmów
- Francesco Hayez (1791–1882)

Lucas Cranach Starszy (1526) vs. Francesco Hayez(1834)

Psalmy

- Psalmós (gr.) — naciąganie, trącanie strun, dźwięk, śpiew, psalm
- Chronologia: XI–IV w pne.
- Psalmy i Pieśń nad pieśniami — biblijna liryka

Psalmy — klasyczne polskie przekłady

- Psałterz floriański (XIII/XIV w.)
- Psałterz puławski (XV w.)
- Jan Kochanowski, Psałterz Dawidów (1579)
- Wespazjan Kochowski, Psalmodia polska (1693)
- Franciszek Karpiński (1741–1825)
- Czesław Miłosz, Księga psalmów (1979)

Psalmy — klasyfikacja

- Psalmy błagalne (motyw skruchy)
- Psalmy dziękczynne
- Psalmy pochwalne
- Psalmy królewskie
- Psalmy o Syjonie
- Psalmy mądrościowe

Stylistyka — paralelizm synonimiczny

- *Niech cała ziemia boi się Pana*
  i niech się Go lękają wszyscy mieszkańcy świata!
  Bo On przemówił, a wszystko powstało;
  On rozkazał, a zaczęło istnieć.

  Psalm 33
- Wersy ekwiwaletne semantycznie

Stylistyka — paralelizm syntetyczny

- *Bo słowo Pana jest prawe,*
  a każde Jego dzieło niezawodne.
  On miłuje prawo i sprawiedliwość:
  ziemia jest pełna łaskawości Pańskiej.

  Psalm 33
- Człon kolejny wzbogaca treść poprzedniego

Stylistyka — paralelizm antytetyczny

- *Jedni wolą rydwan, drudzy konie,*
  a nasza siła w imieniu Pana, Boga naszego.
  Tamci się zachwiali i upadli,
  a my stoimy i trwamy.

  Psalm 20
- Wersy o sensie przeciwstawnym

Psalm I (mądrościowy) (1/3)
Psałterz puławski vs. Biblia Tysiąclecia

Błogosławiony mąż, jen nie szedł po radzie niemiłościwych i na drodze grzesznych nie stał, i na stolcu nagłego spadnienia nie siedział, ale w zakonie bożem wola jego i w zakonie jego będzie myślić we dnie i w nocy.

Szczęśliwy mąż,
który nie idzie za radą występnych,
nie wchodzi na drogę grzeszników
i nie siada w kole szyderców,
lecz ma upodobanie w Prawie Pana,
nad Jego Prawem rozmyśla dniem i nocą.

Psalm I (mądrościowy) (2/3)
Psałterz puławski vs. Biblia Tysiąclecia

A będzie jako drzewo, jeż szczepiono jest podług ciekących wod, jeż owoc swoj da w czas swoj, a i list jego nie spadnie; i wszystko, cokoli uczyni, zdarzy sie.

Jest on jak drzewo zasadzone nad płynącą wodą,
które wydaje owoc w swoim czasie,
a liście jego nie więdną:
co uczyni, pomyślnie wypada.

Psalm I (mądrościowy) (3/3)
Psałterz puławski vs. Biblia Tysiąclecia

Nie tako niemiłościwi, nie tako,
ale jako proch, jen rzuca wiatr od oblicza ziemie.
Przetoż nie wstają niemiłościwi w sądzie ani grzeszni w radzie prawych,
bo zna Bog drogę prawych, a droga złosnych zaginie.

Nie tak występni, nie tak:
są oni jak plewa, którą wiatr rozmiata.
Toteż występni nie ostoją się na sądzie
ani grzesznicy - w zgromadzeniu sprawiedliwych,
bo Pan uznaje drogę sprawiedliwych,
a droga występnych zaginie

Jan Kochanowski (1530–1584)

Psalm 51 (50) (błagalny) (1/4)
Jan Kochanowski vs. Biblia Tysiąclecia

Boże w miłosierdziu swoim nieprzebrany,
U Twych nóg upadam ja, człowiek stroskany;
Smiłuj się nade mną, zetrzy moje złości,
Omyj mię, oczyść mię z moich wszeteczności!

Kierownikowi chóru. Psalm. Dawida, gdy przybył do niego prorok Natan po jego grzechu z Batszebą.

Zmiłuj się nade mną, Boże, w swojej łaskawości,
w ogromie swego miłosierdzia wymaż moją nieprawość!

Obmyj mnie zupełnie z mojej winy
i oczyść mnie z grzechu mojego!

Psalm 51 (50) (2/4)
Jan Kochanowski vs. Biblia Tysiąclecia

Znam swój grzech do siebie, a widzę go prawie,
I Tobie nie tajny; ale Ty łaskawie
Racz się ze mną obejć, abyś w słowiech swoich
Zawżdy praw nalezion i czyst w sądziech Twoich.

Uznaję bowiem moją nieprawość,
a grzech mój jest zawsze przede mną.
Tylko przeciw Tobie zgrzeszyłem
i uczyniłem, co złe jest przed Tobą,
tak że się okazujesz sprawiedliwym w swym wyroku
i prawym w swoim osądzie.

Psalm 51 (50) (3/4)
Jan Kochanowski vs. Biblia Tysiąclecia

Pokrop' mię hysopem, a oczyścion będę,
Omyj mię, a śnieżnej jasności nabędę;
Zeszli mi poselstwo wesołe, a kości
Twym gniewem strapione użyją radości.

Pokrop mnie hizopem, a stanę się czysty,
obmyj mnie, a nad śnieg wybieleję.
Spraw, bym usłyszał radość i wesele:
niech się radują kości, któreś skruszył!
Przywróć mi radość z Twojego zbawienia
i wzmocnij mnie duchem ochoczym!

Psalm 51 (50) (4/4)
Jan Kochanowski vs. Biblia Tysiąclecia

Bądź łaskaw na miasto swoje, wieczny Panie.
Że tym rychlej w pięknych swoich murzech stanie:
Tam przyjmiesz ofiarę cnoty, tam kładzione
Na Twój ołtarz będą cielce poświęcone.

Panie, okaż Syjonowi łaskę w Twej dobroci:
odbuduj mury Jeruzalem!
Wtedy będą Ci się podobać prawe ofiary, dary i całopalenia,
wtedy będą składać cielce na Twoim ołtarzu.

Franciszek Karpiński (1741–1825)

Psalm 51 (50) (1/4)
Franciszek Karpiński vs. Biblia Tysiąclecia

Bądź mi litościw, Boże nieskończony!
Według wielkiego miłosierdzia Twego.
Według litości Twej niepoliczonej
Chciej zmazać mnóstwo przewinienia mego.

Obmyj mię z złości, obmyj tej godziny,
Oczyść mię z brudu, w którym mię grzech trzyma.
Bo ja poznaję wielkość mojej winy
I grzech mój zawsze przed mymi oczyma.

Zmiłuj się nade mną, Boże, w swojej łaskawości, w ogromie swego miłosierdzia wymaż moją nieprawość!

Obmyj mnie zupełnie z mojej winy i oczyść mnie z grzechu mojego!

Psalm 51 (50) (2/4)
Franciszek Karpiński vs. Biblia Tysiąclecia

Odpuść przed Tobą grzech mój popełniony;
boś przyrzekł, że ta kary ujdzie głowa,
którąć przyniesie grzesznik uniżony;
by nie mówiono, że nie trzymasz słowa.

Uznaję bowiem moją nieprawość,
a grzech mój jest zawsze przede mną.
Tylko przeciw Tobie zgrzeszyłem
i uczyniłem, co złe jest przed Tobą,
tak że się okazujesz sprawiedliwym w swym wyroku
i prawym w swoim osądzie.

Psalm 51 (50) (3/4)
Franciszek Karpiński vs. Biblia Tysiąclecia

Chciej mi otworzyć usta moje, Panie,
Bym śpiewał chwałę Twojego imienia;
Jeśli chcesz ofiar, wszak na nie mnie stanie,
Lecz nie tak miłe są całopalenia.

Otwórz moje wargi, Panie,
a usta moje będą głosić Twoją chwałę.
Ty się bowiem nie radujesz ofiarą
i nie chcesz całopaleń, choćbym je dawał.

Psalm 51 (50) (4/4)
Franciszek Karpiński vs. Biblia Tysiąclecia

Ofiara Bogu: żalem zdjęta dusza,
Serce skruszone i upokorzone,
To do litości najprędzej Go wzrusza,
Te dary miłe przed Nim położone.

Moją ofiarą, Boże, duch skruszony,
nie gardzisz, Boże, sercem pokornym i skruszonym.
Panie, okaż Syjonowi łaskę w Twej dobroci:
odbuduj mury Jeruzalem!
Wtedy będą Ci się podobać prawe ofiary, dary i całopalenia,
wtedy będą składać cielce na Twoim ołtarzu.

Psalm 123(122) (pochwalny) (1/5)
Mikołaj Sęp Szarzyński vs. Biblia Tysiąclecia

Panie nasz wszechmogący, wieczny, niepojęty,
Tobie Cheruby krzyczą: „Święty, święty, święty!”,
Tobie Seraf, miłości prawej płomień czysty,
A twej chwały dwór znaczy firmament ognisty.

Pieśń stopni.
Do Ciebie wznoszę me oczy,
który mieszkasz w niebie.

Psalm 123(122) (2/5)
Mikołaj Sęp Szarzyński vs. Biblia Tysiąclecia

Przeto, choć wszędy tyś jest, oczy me płaczliwe
Tam podnoszę i serce tam wzdycha teskliwe;
Bo ciężkościom nierówne zmysłów mych krewkości
Jak słudzy od swych panów, pragną twej lutości.

Oto jak oczy sług
są zwrócone na ręce ich panów
i jak oczy służącej
na ręce jej pani,
tak oczy nasze ku Panu, Bogu naszemu,
dopóki się nie zmiłuje nad nami.

Psalm 123(122) (3/6)
Mikołaj Sęp Szarzyński vs. Biblia Tysiąclecia

I wola ma, twej wolej sługa nieskwirkliwa,
Wżdy, by skromna od paniej panna, oczekiwa,
Rychło jej rękę podasz i sprawiedliwego
Ciężaru gwałt uskromisz z miłosierdzia twego.

Zmiłuj się nad nami, Panie, zmiłuj się nad nami,
bo wzgardą jesteśmy nasyceni.

Psalm 123(122) (4/5)
Mikołaj Sęp Szarzyński vs. Biblia Tysiąclecia

O Ojcze miłosierny, którego dobroci
Żadnego grobla grzechu zdrojów nie odwróci,
Już się zmiłuj nad nami, zmiłuj się nad nami,
Jużeśmy nazbyt pełni szkody z despektami.

Dusza nasza jest nasycona
szyderstwem zarozumialców
i wzgardą pyszałków.

Psalm 123(122) (5/5)
Mikołaj Sęp Szarzyński vs. Biblia Tysiąclecia

Już serce nie boleje, lecz jakmiarz umiera,
Gdy nam możność niewdzięczna część i cześć wydziera,
Gdy nas hardość nadęta przenosi oczami,
Nie bacząc, że nie gardzą oczy twoje nami.

Motyw skruchy

Oto ja grzesznik, napisawszy łzami,
Kładę suplikę przed twymi nogami,
Ja, zapomniawszy okupu drogiego
Za duszę uroję, krwie Syna twojego,
Z twymi-m się na cię przeciwniki bratał,
I chocieś nieraz w serce me kołatał,
Skałąm się stawał i kamieniem głuchym,
Zamykając drzwi przed twym Świętym Duchem.
Świat był przyjaciel, szatan moja rada,
Ciało rozkoszą, grzech wieczna biesiada.
I wszy(s)tko, czym się brzydzi twoje oko,
Swe gniazdo we mnie uwiło głęboko.
Cnota nie miała miejsca w moim ciele,
A miało miejsce sprosnych grzechów wiele.

Wacław Potocki, Pieśni pokutne

Motyw skruchy

Panie! Czym ja jestem przed Twoim obliczem?
Prochem i niczem;
Ale gdym Tobie uroję nicość wyspowiadał,
Ja proch, będę z Panem gadał.

Adam Mickiewicz, Dziady, cz. III

Motyw skruchy

Oczyść mą duszę, święty Boże,
ku Tobie serce wznoszę;
prawie Twa Siła Zło przemoże,
ulitowania proszę.
Wszedłem w człowieczych błędów koło,
we zmazach żyłem długo,
w skrusze ku Tobie wznoszę czoło,
wyznaj mię swoim sługą.
Krew mnie poniosła w sprośnej chuci
ku związkom, co mię więżą,
żem jest jak owi więźnie skuci,
którym miał Tobie być pawężą.
Wejrzyj, o Panie!, w serca skrytość;
wypleni z serca gady.
O litość w skrusze łkam, o litość...
Coś Piotrowego zabył zaprzania
a Judaszowej zdrady,
schyl pobłażania, zwól zlitowania!

Stanisław Wyspiański, Klątwa